

# Etimats (haircaps) van de Karamoja

door Parick Berben

Zagen we bij het voorblad al zo'n aparte hoofdbedekking, hier onder vertelt Patrick verder over zijn belevenissen rond zijn 'claycaps', die als losse objecten tot in de zeventiger jaren deel uitmaakten van de Karamoja cultuur. In de eerste helft van de twintigste eeuw waren ze nog niet afneembaar, waardoor een nachtelijke neksteun noodzakelijk was.



1. nog twee haircaps

Tijdens een expeditie eind jaren 90 in Oost-Uganda bleek dat dit type van "haircap" niet meer in gebruik was: het door dictator Idi Amin (1971-1979) ingestelde verbod om de eigen cultuur te manifesteren én de desastreuze gevolgen van jarenlange droogte deden het hoofddek-

sel en andere uiterlijke tekenen van de cultuur uit beeld verdwijnen. Later zijn er vele kleine, broze en simpele varianten op de markt (en op eBay) gekomen, vaak in wit en zwart, maar het exemplaar op de cover getuigde nog van het verleden, van oud vakmanschap en

was ook naar vorm en design een meesterstuk.

Bij latere bezoeken aan de coulissen van de galerij vond ik nog twee exemplaren. Ik heb ze telkens zorgzaam mee in het vliegtuig genomen, als een schat geborgen in mijn schoot. De kunstgalerij had ze, volgens de uitbaatster, verworven via een Engelsman uit Moroto. Zo heb ik nu dus drie exemplaren van dit type, alle drie aangekocht op het eind van de jaren 1980 en begin 1990 in galerij Watatu. Twee ervan lijken van eenzelfde herkomst/makelij te zijn. Gelijkwaardige exemplaren, uit dezelfde "school" rond Moroto en waarschijnlijk ook van dezelfde hand, bevinden zich in het Brooklyn Museum in New York, het Musée Dapper in Parijs en het Brighton & Hove Museum in Brighton [1]. Ook BRAFA Brussel toonde begin 2014 zulk model, in precies dezelfde stijl. Het toeval (toeval?) wil dat ik later "een Engelsman uit Moroto" leerde kennen en aan huis heb bezocht, de Engelse landbouwdeskundige J. Wilson, gehuwd met een Pokotvrouw en woonachtig in Kitale (Kenya). Zijn biografie identificeerde hem als - hoogstwaarschijnlijk - de zakelijke connectie en leverancier van galerij Watatu. Voorheen had hij jaren in Moroto gewoond. Hij hield thuis in Kitale een klein chaotisch museum, een soort etnografische grot van Alibaba. Hij was een innemend fantast en had de wildste theorieën over (discutabele) Karamojong runderbeeldjes, en publiceerde een linguïstische theorie

over de verwantschap van de Karamojong taal met het Welsh, Hebreeuws en Oud-Egyptisch, hetgeen veel wenkbrauwen deed fronsen. Hij zag de huidige Karamoja-cultuur als een archeologisch restant van de eerste nomadencultuur, met oorsprong rond de laatste ijstijd, die de landbouw voorafging... . Hij had een supercollectie bergkristallen lippluggen - mooiere zag ik nooit - maar alles wat van hout was was aangetast door kevers en mieren. In Kitale startte hij enkele jaren geleden een eigen "Treasures of Africa Museum" maar het is mij niet bekend of Wilson nog in leven is. Mijn recente brieven aan hem gericht bleven zonder antwoord.

Mijn reisgezel en goede vriend Gustaaf Verswijver (Afrika Museum Tervuren) schreef een artikel over dit onderwerp [2]. Wij gingen destijds (1998) samen op zoek naar de resterende "haar- & kleikappen" in Oost-Uganda en delen dezelfde passie.

Mogelijks passen dit exemplaar en ook de andere (ook die van de geciteerde musea) stukken in de hypothese dat Wilson na het verbod op het vertonen van de traditionele materiële cultuur door Idi Amin in de jaren 1970, in Moroto overging tot het verzamelen en opkopen van o.m. "haircaps".

*tekst : Patrick Berben,*



[3] Karamoja regio in Uganda. Daarbij enige 'overloop' in Kenya, Ethiopië en Soudan



2. oude Karamoja met haircap

#### Literatuur

- [1] Brighton & Hove Museum  
[www.randafricanart.com/Karamojong\\_headdress.html](http://www.randafricanart.com/Karamojong_headdress.html)
- [2] Verswijver, Gustaaf - Removable Hair Caps of Karamoja (Uganda) - African Arts, Winter 2010, p. 60-71
- [3] Wikipedia over leefgebied Karamoja

#### Afbeeldingen

- 1. Nog twee andere 'haircaps' (foto Berben, Patrick)
- 2. Karamoja met haircap (foto Verswijver, Gustaaf)
- 3. Drie Karamoja met haircap  
[http://arteafcano.blogspot.fr/2012\\_09\\_01\\_archive.html](http://arteafcano.blogspot.fr/2012_09_01_archive.html)



3. drie jonge Karamoja mannen